

1.1

Inese Brants

BJC Laimīte, Porcelāna apgleznošanas un keramikas studijas vadītāja;
Porcelāna apgleznošanas meistarklases vadītāja Latvijas Mākslinieku savienības
starptautiskajā mākslas centrā Zvārtavas pilī.
inese.brants@inbox.lv

1.2

Porcelāna istabas.

1.3

Kopsavilkums.

Porcelāna kolekcionēšana un kolekciju eksponēšanas tradīcijas.

1. Zili baltā porcelāna koncepts un Ķīnas porcelāna eksports uz Eiropu.
2. Porcelāna kolekcionēšana un kolekciju izstādīšanas mode Eiropā.
3. Karaliskās porcelāna istabas un Daniela Maro (Daniel Marot) interjeri.
4. Rundāles pils muzeja porcelāna istabas un to kolekcijas.
5. Mūsdienu porcelāna kolekcija un porcelāna istabas Zvārtavas pilī.
6. Porcelāna istaba kā tēma mākslā un mākslinieka dzīves veids.
7. Edmunda de Volla porcelāna istaba.
8. Marutas Raudes izstāde „ Porcelāna istaba,,

Kopsavilkums.

Keramikas ekspozīcija un mākslinieka dzīves veids kā konceptuālās mākslas saturs.

1.4.

Raksturvārdi: zili-baltā porcelāna koncepts; Ķīnas porcelāns un karaliskās porcelāna istabas; Daniela Maro interjeri; Rundāles pils porcelāna kabineti; Edmunds deVols; Maruta Raude.

1.5

Porcelāna kolekcionēšana un kolekciju eksponēšanas tradīcijas.

Ir pagājuši tikai 300 gadi kopš Meisenē atklāja porcelāna izgatavošanas noslēpumu – **Arcanum**. Mūsdienās ir grūti novērtēt šī fakta milzīgo ietekmi. Porcelāns ir daudznozīmīgs materiāls: tas nav tikai sabiedriskā statusa vai izsmalcinātas gaumes apliecinātājs, tas ir arī diplomātijas atribūts, ekonomikas un zinātniskā progresa veicinātājs. Kopš porcelāna izgatavošanas noslēpuma atklāšanas tā ražošana izplatījās visā Eiropas teritorijā. Eiropā līdz 16. gadsimtam bija pazīstams tikai no Ķīnas ievestais cietais porcelāns, kura smalkākie un skaistākie eksemplāri tika iestrādāti pat dārgmetālā. Pirms ķīmiskās analīzes ēras **Arcanum** ir drošībā. Caur Persiju Eiropā nonākušais Ķīnas brīnums raisīja spēcīgas alkas iegūt zili-balto porcelānu. Šīs alkas Eiropā varēja apmierināt tikai ar Ķīnas porcelāna kopiju izgatavošanu majolikas tehnikā. Eiropas intensīvā interese par Austrumiem vispirms parādās arhitektūrā. Iespaidojoties no legendārā Ķīnas Porcelāna torņa aprakstiem 1670-1. gadā Luijs 14 (Louis XIV) savai favorītei Madam de Montespan (Madame de Montespan) uzcel porcelāna paviljonu (Trianon de Porcelaine). Tā celtniecībā tika izmantots vietējais Ruānas fajanss, kurš ziemas salā stipri bojājās un paviljons pēc vairākām ziemām sabruka. Sākot ar šo brīdi neskatoties uz to vai tas ir Ķīnas, Japānas vai Eiropas ražojums sākās plaša zili baltā koncepta izstrādājumu kolekcionēšana un masīva kolekciju eksponēšana karaliskajos apartamentos.^{1*}

1* Robin Hildyard European Ceramics. V&A Publishing 2009, P 64-65.

Porcelāna zili-baltā koncepta rašanās un Ķīnas porcelāna eksports uz Eiropu.

Jau 8. gadsimtā augstā temperatūrā apdedzināti baltas akmens masas izstrādājumi no Ķīnas pa jūras tirdzniecības ceļiem nonāk Irākā un sākot ar 9. gadsimtu Irākas podnieki veikli atdarina no Ķīnas ievestās elegantās baltās bļodas. Bļodas tiek izgatavotas no vietējā dzeltenīgā māla un tās tiek glazētas ar baltu sedzošu alvas glazūru. Irākas podnieki sāk izgatavot dažādu formu traukus un to dekorēšanai izmantot kobalta, vara un dzelzs oksīdus. Lai labāk atdarinātu Ķīnas baltās akmens masas izstrādājumus Irākas podnieki izgudro un sāk lietot balto alvas glazūru kā fonu apgleznojumam. Zilais kobalta gleznojums uz baltās alvas glazūras ir lokāls Irākas podnieku izgudrojums, kurš kļūst par pirmo zili-baltā apgleznojuma konceptu pasaules keramikas vēsturē. 2*

Ķīnā zili-baltā koncepta apgleznojumi parādās Mongoļu valdīšanas periodā (1271 – 1368), kad Ķīna bija atvērtāka ārējām ietekmēm. Ķīnas podnieki sāka izmantot zilo kobalta krāsu porcelāna trauku apgleznošanai. Lai iegūtu kobalta zilo krāsu porcelāna izstrādājumus pirms glazēšanas un apdedzināšanas apgleznoja ar kobalta smaltu, kuru sākumā ieveda no Irākas.

Zili-baltais apgleznojums bija ļoti veiksmīgs jaunievedums un porcelāns ar kobalta zemglazūras apgleznojumu kļuva par ļoti pieprasītu preci eksportam, kā arī Ķīnas vietējos tirgos.

Daudzus gadsimtus Dzindedžeņa Dienvidķīnā bija pasaules lielākais porcelāna ražotājs. Dzindedžeņa ātri kļuva slavena ar jauna tipa augstas kvalitātes porcelāna izstrādājumiem. 1606. gadā Dzindedžeņā strādāja 10000 podnieku un darbojās 3000 apdedzināšanas krāsnis. Tādi nozīmīgi vietējie apstākļi kā bagātīgs izejvielu daudzums, labi organizēts darbaspēks, attīstīta keramikas tehnoloģija un imperatoru atbalsts deva milzīgu ieguldījumu Dzindedžeņas uzplaukumā. Pilsētas keramikas darbnīcas ražoja dažādus keramikas izstrādājumus, bet zili-baltais porcelāns kļuva par galveno preci. Dzindedžeņa bija pirmais keramikas centrs pasaulē kur sāka lietot porcelāna kobalta zemglazūras apgleznošanas tehniku zili-baltā porcelāna ražošanai un eksportēšanai ļoti lielos daudzumos. Zili-baltais porcelāns kļuva par visvairāk atdarināto keramikas izstrādājumu pasaulē un izraisīja revolucionāras pārmaiņas pasaules keramikas attīstībā.

Tempļa vāzes - zili-baltās porcelāna pāra vāzes datētas ar 1351. gadu un izgatavotas Juan (1271.-1368. g.) dinastijas laikā Ķīnā. Uzraksts liecina, ka tās piederējušas Daoistu templim 120 km uz dienvidiem no Dzindedžeņas. Šīs Tempļa vāzes ir 14. gadsimta apgleznojuma stila augstāko sasniegumu hrestomātisks paraugs. Vāžu rotājuma dekoratīvie motīvi ir pilnībā izstrādāti atbilstoši izgatavošanas laikam un tie tika lietoti dažādās kombinācijās uz dažādiem izstrādājumiem. Vāzes atklāj tipisku zemglazūras kobalta apgleznojumu, kurā lietoti visi tradicionālie ķīniešu motīvi:

- 1) flora – krizantēmas, papardes, ceļmallapas, peonijas, lotosi, nosmailinātas lapas;
- 2) fauna – četru nagu drakons, zilonis, fēniks;
- 3) dažādi laimes un sargājošie motīvi – mākoņu vāli, liesmas, serpentīni, viļņi, lotosu paneļi. 3*

Zili-baltā apgleznojuma īpašais valdzinājums slēpjas veidā, kā kobalta krāsa tiek lietota. Ne tikai dekoratīvo elementu daudzveidība un izpildījuma meistarība nosaka izstrādājuma vērtību, jo zemglazūras apgleznojuma tehnika nepieļauj kļūdu labošanu, bet gan zili-balto laukumu kontrasta saspēles apzināšanās un prasmīga izmantošana apgleznojumā piešķir apgleznojumam māksliniecisku vērtību.

2* Oliver Watson Ceramics from Islam Lands. Thames&Hudson, 2004, P 171-181.

3* John Carswell Blue and White – Chinese Porcelain Around the World. The British Museum Press 2007, P 35-45

apgleznojumā piešķir apgleznojumam māksliniecisku vērtību. Gaišo un tumšo laukumu saspēle un veikla manipulācija ar krāsas tonālo vērtību uzskatāma par empīrisku atklājumu, kurš neparādās citos Ķīnas mākslas veidos, arī glezniecībā.

Ķīnas podnieki izmanto tā saukto „Albera efektu”, daudzus gadsimtus pirms tas tika atklāts. Jozefs Albers, Bauhaus ideju pārstāvis, atklāja, ka krāsas var radikāli ietekmēt vai pat mainīties blakus esošo krāsu ietekmē. Vēl vairāk, to tonālā vērtība var pilnīgi izmainīties blakus esošo tumšo vai gaišo krāsu laukumu ietekmē. Šo vēlāko laiku atklājumu Juan dinastijas podnieki lietoja ar fenomenāliem panākumiem.

4*

Ķīnas zili-baltā porcelāna artefakts tika adaptēts Eiropā un radīja stabilu priekšstatu par porcelāna izstrādājumu vizuālo tēlu. Kopš 17. gadsimta Ķīnas zili-baltā porcelāna imports Eiropā kļuva pietiekami regulārs lai apmierinātu augstāko aprindu kaislību uz porcelāna kolekcionēšanu un piepildītu ar to Karalisko apartamentu telpas.

Daniela Maro (Daniel Marot) interjeri.

Porcelāna istabu veidošanas ideja aizgūta no Tuvajiem Austrumiem. Ķīnas zili-baltais porcelāns bija ļoti iecienīts Irānā. Safavīdu Šahiem (1501 – 1722) piederošās kolekcijas tika izvietotas istabās, kuras sauca *Chini Chanas* kurās bija alkovu plauktu sistēma līdz pašiem griestiem. Austrumu mode izstādīt porcelāna kolekcija speciālās tam paredzētās istabās tika adaptēta un ieviesta Rietumos. Šādas istabas bija modē Eiropas Karaļņamos 17. gadsimtā un pastāvēja līdz 18. gadsimta beigām.

Interjera mākslinieks un dārzu arhitekts Daniels Maro (1661 – 1752) dzimis Francijā, bet strādājis galvenokārt Holandē un Anglijā. Graviera amatu mācījies pie sava tēva, no 16 gadu vecumam strādājis par gravieri pie Luija 14 galma mākslinieka Žana Berēna (Jean Berain).

Kā protestants Maro 1685. gadā spiests pamest Franciju un pārcelties uz dzīvi Holandē, kur strādā pie Oranžas prinča Viljama (William of Orange) veidojot Het Lū (Het Loo) pils interjerus. 1694. gadā viņš seko nu jau Anglijas karalim Vijamam III un pārceļas uz Londonu, kur līdz 1698. gadam strādā Kensingtonas pilī.

Maro izgatavojis ievērojamu daudzumu interjerus un interjera priekšmetus attēlojošas gravīras, kurās redzams detalizēti izstrādāts stils. Viņa daudzajās ietekmīgajās gravīrās redzami dekoratīvie sienu paneļi, mēbeles, spoguļi, pulksteņi, svečturi un daudzi citi interjera priekšmeti.

Maro interjeru gravīras piedāvā atraktīvus risinājumus kā Austrumu porcelānu kombinēt ar lakas paneļiem un spoguļiem nolūkā radīt eksotisku fantāziju pasauli. Šinuazēriju modes popularitāte Eiropā savu augstāko virsotni sasniedz 18. gadsimtā. No Austrum Āzijas ievestie dārgumi - Ķīnas porcelāns un Japānas lakas izstrādājumi tika masveidīgi izmantoti Karalisko piļu interjeru izgreznošanai. Fantastiskās pasaules veidošana kombinējot iespaidīgas Ķīnas porcelāna kolekcijas ar lakas paneļiem, zeltītām stuka konsolēm un kristāla spoguļiem izvērtās par īstu sacensību starp Saksijas Kūrfirstu un Prūsijas karali.

Berlīnē Šarlotenburgas pils Porcelāna istabā starp spoguļu paneļiem uz bagātīgi zeltītām rokaja konsolēm izvietota liela Ķīnas un Japānas zili-baltā porcelāna kolekcija.

Kad Prūsijas karalis Frederiks I mantoja savās mātes Austrumu porcelāna kolekciju viņš laikā no 1688. - 95. gadam pārbūvēja Oranienburgas pili lai izveidotu speciālu porcelāna istabu zili-baltā porcelāna kolekcijas eksponēšanai. Interjeru veidoja Žana Maro (Juan Marot - Daniela Maro tēvs) skolnieki. Uz zeltītām koka piramīdām

4* John Carswell „Blue and White – chinese porcelain around the world, The British Museum Press 2007.

izvietots liels daudzums zili-baltā porcelāna, kura daudzumu vēl palielina atspulgi bagātīgi lietotajos spoguļu paneļos. 1703.gadā kolekcija tika pārvietota uz jauno porcelāna istabu karalienes Sofijas Šarlotes pilī. Pēc karalienes nāves pili nosauca viņas vārdā par Šarlotenbergu.

Saksijas Kūrfirsta Augusta Stiprā porcelāna kolekcija sasniedz grandiozus apjomus. Viņa kolekcijā bija 57000 priekšmetu. Lai demonstrētu Saksijas spēku un varenību ap 1720. gadu Augusts Stiprais uzsāka Japāņu Pils celtniecību. Pirmā stāva 18 istabās tika izvietota Austrumu porcelāna kolekcija turpretim otrajā stāvā tika eksponēti Augusta Stiprā porcelāna rūpnīcas Meisenes porcelāna ražojumi.

Ķīniešu istabas ir spilgti paraugi. 18. gadsimta Ķīnas un Japānas mākslas neaptveramajai ietekmei uz Karalisko piļu interjeru veidošanas modi. Vīnē divās Ķīniešu istabās Šēnbrunas (Schonbrunn) pilī koka ierāmējumā iestrādāti dažādas formas un izmēra lakas paneļi. Zeltītais ierāmējums tur dekoratīvos paneļus uz kuriem izvietotas nelielas konsoles ar zili-balto porcelānu.

Īgenbergas (Eggenberg) pilī trīs istabas izveidotas speciāli Karalisko Austrumu mākslas kolekciju eksponēšanai. Porcelāna istabas sienas dekorā iestrādāta iespaidīga Japāņu Imari porcelāna servīze. Indijas istaba savukārt dekorēta ar īstu Japāņu mākslas vērtību – 8 Azuchi-Momoyama perioda (1568-1600) oriģināliem *Boyōbu* lakas aizslietņu paneļiem.

Mode ierīkot porcelāna istabas turpinās daudz ilgāk nekā kaislība kolekcionēt zili-balto porcelānu.

Cits porcelāna istabu veidošanas stils attīstās Eiropas dienvidu daļā Itālijā un Spānijā un savu krāšņāko izskatu sasniedz Spānijas karalim ierīkotajās porcelāna istabās Portici pilī (Portici Palace) Neapolē, Itālijā un Aranjēzas (Palaco Real de Aranjuez) pilīs. Dienvideiropas stilam raksturīga bagātīga cilnī veidotu un krāsaini glazētu Kapodimontes (Capodimonte) porcelāna detaļu izmantošana sienu un griestu dekorēšanai, kur porcelāns galvenokārt tiek izmantots kā sienu dekorējamais materiāls interjera veidošanā atšķirībā no Ziemeļeiropas modes, kurā veido speciāli porcelāna kolekciju eksponēšanai paredzētu greznu interjera iekārtu. Viens no spilgtākajiem Dienvideiropas stila paraugiem ir Karaliskās Porcelāna istaba Aranjēzas pilī.*5

Mūsienās Dienvideiropas stila porcelāna interjers atrodams komerciālos piedāvājumos. Piemēram, interjera māksliniece Viktorija Smirnova no Maskavas piedāvā no zeltītām un sudrabetām ar platīnu porcelāna detaļām saliekamu sienas dekoru uzstādīt tieši jūsu interjerā.

Porcelāna istabas Rundāles pilī.

Latvijā porcelāna istabas atrodas Rundāles pilī, vienā no ievērojamākajiem Baroka un Rokoko arhitektūras pieminekļiem Latvijā. Rundāles pils celta laika periodā no 1736. līdz 1740. gadam kā Kurzemes Hercoga Ernsta Johana Bīrona vasaras rezidence. Pils projektu izstrādāja un būvdarbus vadīja Krievijas galma arhitekts Frančesko Bartolomeo Rastrelli. Lielākā daļa interjeru tika izveidoti laika periodā no 1765. līdz 1768. gadam, kad Berlīnes interjera mākslinieks un skulptors Johans Mihaels Grafs un divi Itāļu gleznotāji no Sankt-Pēterburgas Frančesko Martini un Karlo Zuči strādāja Rundāles pilī.

Pils smagi cieta 1812. gada karā kad Napoleona armijas artilērijas korpuss Maršala Mak Donalda vadībā bija noņemti Rundāles pilī.

Pirmā Pasaules kara un vētraino 1919. gada notikumu rezultātā no Rundāles Pils tika izvesti visi mākslas un interjera priekšmeti, kuri tur atradās 19. gadsimtā pils pēdējo

*5 Robin Hildyard European Ceramics. V&A Publishing 2009, P 64-65.

īpašnieku grāfu Zubovu un Šuvalovu valdīšanas laikā. Grāfa Šuvalova mākslas kolekcijā Rundālē bija uzskaitīti apmēram 20000 mākslas priekšmeti.

Pēc Otrā Pasaules kara Pilī tika ierīkota skola, un tikai 1964. gadā tika atvērta Bauskas Novadpētniecības muzeja filiāle. No 1972. gada Rundāles Pils Muzejs darbojas kā patstāvīgs muzejs.

Uzsākot Pils restaurāciju radās objektīva nepieciešamība atjaunot pils mākslas kolekcijas, kuras pēc diviem Pasaules kariem vairs nebija atgūstamas. Mākslas kolekcijas tika veidotas no citu mākslas muzeju ziedojumiem un depoziātiem un pils interjeru stilam atbilstošu mākslas darbu iepirkums ilgus gadus bija Rundāles Pils Muzeja galvenā stratēģija.

Rundāles pils restaurēto iekštelpu iekārtošanai atbilstoši interjera prasībām bija nepieciešams noteikts daudzums noteikta laika un stila Austrumu porcelāna izstrādājumu. Skaistākais Austrumu porcelāns tika iepirkts lai izveidotu porcelāna kolekcijas abiem Hercoga Bīrona porcelāna kabinetiem. Zelta Zāles un Baltās Zāles porcelāna kabinetu iekārtošanai tika iegādātas 79 Ķīnas un Japānas porcelāna vāzes noteiktā krāsu kolorītā un izmērā.

Atspoguļojot Eiropas rokoko sabiedrības gaumi Austrumu porcelāna kolekcijai tika iegādāti daudzi 18. gadsimta otrajā pusē Ķīnas Imperatora Cjaņluna valdīšanas laika (1711 – 1799) *Rozā ģimenes* un *Zaļās ģimenes* porcelāna izstrādājumi.

Porcelāna kabinetā ar ieeju no Zelta Zāles izveidotas 34 rokaja konsoles. Tās izvietotas vertikālās joslās starp spoguļu paneļiem ziedu un lapu vītņu ierāmējumā un noslēdzas vieglām rokaja kartušām augšmalā.

Uz Grafa veidotajām rokaja konsolēm izvietotas Ķīnas *Rozā ģimenes* porcelāna vāzes, kuras skaisti izceļas uz debeszīlā sienas fona. Porcelāna kabinets ir tikai 9,4 kvadrātmetrus liels salīdzinājumā ar lielo Zelta Zāli, tomēr ne tikai izmērs, bet viss iekārtojuma veids, krāsa un kabineta gaisīgā mirdzošā atmosfēra ir kontrastā ar Zelta Zāles zeltīto, svinīgi smagnējo interjeru.

Berlīnes mākslinieks skulptors Grafs strādājis Berlīnē pie Prinča Henriha un Prūsijas Karalienes Nieder Shonhausen pils iekārtošanas darbos un pārnēsis uz Rundāli Prūsijas rokoko stilu, kurš kļuva ievērojams ar Šarlotenbergas, Sansusī un Potsdamas piļu interjeriem.

Grafs izstrādā savu baroka – rokoko interjera stila variantu arī porcelāna kabinetiem eksotiskā Austrumu porcelāna eksponēšanai.

Tā kā Porcelāna istabas bija izplatītas Ziemeļeiropā un Grafs bija redzējis iespaidīgākos interjerus Berlīnes galeriju, Monbijou Palace, Charlottenburg, Sansouci kuru interjera mākslinieku Johann Michael Hoppenhaupt varam uzskatīt par viņa iedvesmas avotu.

Tāpat Rastrelli bija pazīstamas porcelāna istabas princips, kuru viņš izmanto 1753. gadā veidojot Ķīnas Zāli Lielajai Pilij Carskoje Selo. Rundāles Pils porcelāna kabinetos saskatāmas tā saucamo spoguļu istabu elementi. Spoguļu istabas bija modē 18. gadsimta sākumā un ne vienmēr saistījās ar porcelāna kolekciju eksponēšanu, bet gan ar dematerializētas mistiskas vides radīšanu ar spoguļattēlu palīdzību.

Zelta Zāles porcelāna kabinetā izvietotas piecu dažādu veidu rokaja konsoles. Griestu dekora spirālveida rokaja rozetes līdzīgi apjomīgi veidotiem gliemežvākiem izkārtotas simetriski un noslēdz ziedu viju rotājumu pie griestu karnīzes.

Sienas krāsojums debeszīlā krāsā atjaunots pēc zem konsolēm atrastā oriģinālā indigo krāsas parauga. Pēc restaurācijas Porcelāna kabinetā tika eksponēts Ķīnas *rozā ģimenes* un *zaļās ģimenes* porcelāns, kurš bija ļoti populārs Eiropā Rundāles pils ziedu laikos 18. gadsimta otrajā pusē.

Visu rietumu spārna galveno telpu anfilādi noslēdz grandiozā Baltā Zāle ar ovālo Porcelāna kabinetu. Ķīnas un Japānas zili-baltā porcelāna vāzes izvietotas 45 rokāja konsolēm kas organizētas trīs vertikālos paneļos veido iespaidīgu kaskādes tipa kompozīciju. 6*

Zvārtavas porcelāna kolekcija.

Porcelāna istabas Latvijā atrodas arī Ziemeļvidzemē, Latvijas Mākslinieku Savienības īpašumā Zvārtavas pilī. Kopš 1999. gada Zvārtavas pilī regulāri tiek rīkoti Latvijas mēroga un Starptautiskie Porcelāna apgleznošanas simpoziji. Iesākumā simpozijos piedalījās dažādu nozaru Latvijas mākslinieki un porcelāna apgleznošanas profesionāļi no Latvijas un tuvākajām kaimiņu pilsētām Viļņas, Tallinas un Sankt-Pēterburgas. Simpoziju darbības rezultātā izveidojās ievērojams daudzums apgleznota mākslas porcelāna, kurš pēc izstādēm Rīgā atgriezās Zvārtavas pilī un izveidoja pamatu Zvārtavas Porcelāna kolekcijai, kura regulāri papildinās ar jauniem darbiem pēc katra simpozija.

Latvijas Mākslinieku savienībai un simpoziju organizatoriem vajadzēja atrast veidu kā mūsdienīgu porcelāna apgleznojumu kolekciju – lielās vāzes eksponēt Zvārtavas pils telpās. Tika nolemts rīkoties pēc Rundāles pils porcelāna kabinetu parauga un izgatavot speciālas konsoles vāžu eksponēšanai. Barona apartamentu pils ziemeļu pusē un Baroneses apartamentu pils dienvidu pusē pirmās caurstaigājamās istabas ar ieeju no centrālās zāles tika izvēlētas kolekcijas eksponēšanai. Pils apkārtnē atrastās mēbeļu detaļas tika izmantotas Zvārtavas pils krēslu rekonstrukcijai. Atbilstoši Zvārtavas neo-Gotikas interjera stilam koka tēlnieks Jānis Poļaks izgatavoja speciālas stilam atbilstošas konsoles vāžu eksponēšanai.

Pirmā porcelāna istaba Zvārtavas pilī tika iekārtota Baroneses apartamentos un tajā ir eksponēta ievērojamāko Latvijas mākslinieku apgleznoto porcelāna vāžu kolekcija. Otrā Porcelāna istaba tika iekārtota Barona apartamentos un tajā izvietota Starptautisko porcelāna apgleznošanas simpoziju apgleznoto vāžu kolekcija.

Rundāles Pils porcelāna kolekcija tika atjaunota un veidota vadoties pēc laikmetam atbilstošām interjera stila prasībām. Porcelāna kabinetu iekārtšanai tika iegādāts atbilstoša vecuma un stila porcelāns, kā arī tas tika pavairots izgatavojot vāzei trūkstošo pāra kopiju lai katrai stuka konsolei būtu tai simetriski atbilstoša Ķīnas vāze.

Zvārtavas pils porcelāna istabas izveidojās pēc pilnīgi pretēja principa, vispirms izveidojās mūsdienīga porcelāna apgleznojumu kolekcija, pēc tam tika meklēts veids kā kolekciju eksponēt pils interjerā.

Zvārtavas pils celta 1881. gadā kā Barona Ferzena medību pils un vasaras rezidence Tjūdoru vai Neo Gotikas stilā, tādējādi porcelāna istabas Barona un Baroneses apartamentos nav vēsturiski pamatotas, bet uzskatāmas par mūsdienu eklektisku kultūras uzslāņojumu esošajam vēsturiskajam interjeram līdzīgi Zāles sienu apgleznojumiem no 20. gadsimta 30. gadiem un vitrāžas kupolam virs galvenajām kāpnēm no 90. gadiem.

Zvārtavas pils porcelāna istabās pastāvīgajā ekspozīcijā atrodas 103 pazīstamu Latvijas un ārzemju mākslinieku apgleznotas porcelāna vāzes.

Avangardiskā, mākslinieciski brīvā un modernā pieeja porcelāna apgleznošanai ir pilnībā atšķirīga no industriālās porcelāna masu produkcijas, vēsturiskā porcelāna atražošanas vai mākslas mīlētāju naivajām kompozīcijām. Mūsdienu Zvārtavas porcelāna apgleznojumu kolekcijai nav analoģu pasaulē un tā uzskatāma par kultūras

6* *Imants Lancmanis* Rundāles Pils Muzejs – kolekcijas // Rundāles Pils. Apgāds Jumava, Imanta Lancmaņa sastādījums. Jumava, SIA J.L.V. 2001,

fenomenu Ziemeļvidzemes, Latvijas un pasaules mākslas telpā. 7*

Edmunda De Volla (Edmund de Wall) porcelāna istaba.

Runājot par Instalācijas tipa mākslas darbiem, kuri izpildīti keramikas materiālā, jāatzīmē, ka tie ietver vairākas problēmas. Keramiķu izmantotā formas izteiksme vairāk liek domāt par amatniecību, kuru pieņemts novērtēt pēc materiāla kvalitātes nevis satura izteiksmes.

Keramikas galvenās īpašības vienlaicīgi ir trauslums un mūžība. Neskatoties uz keramikas izstrādājuma seno vēsturi, zemē gulējušie keramikas priekšmeti maz izmainās un senā augstvērtīgā forma saglabā svaigumu. Daudzi mākslinieki, kuri veido instalācijas keramikas materiālā to apstiprina uzturot spēcīgu saikni ar izvēlēto materiālu un amatniecības tradīcijām tādējādi radot nozīmīgus formas un satura pārklājumus. Plašākā nozīmē instalāciju galvenokārt izmanto lai noteiktu viena vai vairāku objektu savstarpējās attiecības ar konkrētu telpu. Instalācijas darbam ir pagaidu raksturs, kura visnozīmīgākā daļa ir telpa, kurā tas novietots. Tieši attiecības starp telpu un objektu veido mākslas tēlu un ar asociatīvu noskaņu palīdzību rada emocionālo pārdzīvojumu.^{8*}

Viens no pazīstamākajiem porcelāna estētiskā minimālisma praktizētājiem ir angļu mākslinieks de Volls, kurš savas instalāciju veidošanai izmanto lielu daudzumu vienkāršas virpotas porcelāna formas glazētas ar seladona glazūru. De Volla interesē objekta un telpas saspēle, un savām iespaidīgajām instalācijām un telpiskajiem projektiem viņš iedvesmu smēlies gan no virtuves porcelāna gan no lielākām trauku grupām un sērijām, piemēram, veikalos, podnieka darbnīcās vai no nogrimušā kuģa izceltā Ķīnas porcelāna krava.

De Volls veido savas telpiskās intervences gan vēsturiskos interjeros gan dažādu muzeju telpās.

Vienu interesantu telpisko instalāciju grupu pārstāv privātie muzeji – mājas, ar saglabātiem vēsturiskiem interjeriem. Izstādīt savu instalāciju vēsturiskā interjerā ir liels izaicinājums māksliniekam, bet de Vollam šis izaicinājums kļuva par pēdējo gadu nozīmīgāko tēmu mākslā.

Ne tikai porcelāns, bet pati muzeja telpa kļūst par materiālu instalācijas veidošanai.^{9*} De Volla „Porcelāna siena,, (2004) sastāv no taisniem plauktiem piepildītiem ar līdzīga izskata virpotiem porcelāna cilindriskiem traukiem glazētiem ar seladona glazūru.

Daudzās atkārtotās formas asociatīvi parāda amatniecības keramiku kā funkcionālu objektu radītāju ar formu, materiālu un apdedzinājumu kā galveno kultūras vērtību.

Ar no Tālajiem Austrumiem aizgūto keramikas formālo valodu de Volls asociatīvi atsaucas vēsturisko izveidojušos Austrumu Rietumu tirdzniecības kultūras apmaiņu, kura joprojām turpina būt nozīmīga Rietumu kultūras sastāvdaļa.

Pasūtījums veidot instalācijas greznajā Čatvertas mājas Derbišrā (Chatsworth House in Derbyshire) interjerā saistās ar porcelāna objektu izvietošanu liela 18. gadsimta kamīnā kurtuvē un uz tā dzegas. Kamīns kļuva par mājvietu apmēram metru augstām garām porcelāna krūkām.

7* Zvārtavas pils,
http://www.zvartavaspils.lv/lv/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=4&Itemid=3 (S
k. 2012. gada 12. janvārī).

8* Emmanuel Cooper Contemporary Ceramics. Thames&Hudson 2009, P 222-259.

9* <http://www.edmunddewaall.com/profile/profile.html> (Sk. 2012. gada 12. janvārī).

„Es gribēju radīt instalāciju, kurā trauks nosaka telpas struktūru. Izejot no telpas arhitektoniskajiem elementiem var veidot atvērumu trauku novietošanai gan istabas sienās, gan griestos un grīdā vai logos.

Tā ir vēsturiska atmiņa par istabām, kuras bija ir veltītas porcelāna eksponēšanai, bet aizsākums meklējams vietās, kurās uzkrājas trauku grupas: ķīmijas laboratorijas galds vai tirgotavu plaukti. Es gribēju apliecināt cieņu, aptverot kravas, masas sajūtas, laupījuma un dārgumu sajūtas. Istaba ir nokomplektēta, bet ir jūtamas nebeidzamas neizmantotas pārkārtošanas iespējas un zināma neskaidrība.^{10*}

Vietas instalācijas – intervences – attiecas ne tikai uz objekta novietojumu telpā, bet iezīmē jaunas iespējas iepazīstināt apmeklētāju ar keramiku, kā arī piedāvā jaunu veidu kā nonākt ar to saskarē. Instalācijas tipa mākslas darbam, kurš veidots no daudziem atsevišķiem keramikas mākslas elementiem piemīt liela materiāla un tehnikas pievienotā vērtība.

Marutas Raudes izstāde „Porcelāna istaba,,

Latviešu māksliniece Raude atpazīstama Latvijas mākslas dzīvē ar katrai personālizstādei piemītošu savdabīgu koncepciju un instalācijas tipa iekārtojumu. Izstāde - instalācija „Porcelāna istaba,, pēc savas būtības tā tāpat kā De Volla „Porcelāna istaba,, apzīmē objektu grupas novietojumu konkrētā telpā tomēr tā veidota ar atšķirīgu konceptuālu pieeju, jo atšķirīgi ir gan paši porcelāna priekšmeti gan to grupēšanas princips.

Raude izstādi – instalāciju „Porcelāna istaba,, par tādu var saukt gan tiešā, gan pārnestā nozīmē, jo istabas sienas ir noklātas ar lielu daudzumu mākslinieces porcelāna virsglazūras tehnikā apgleznotiem šķīvjiem. Apgleznatie šķīvji tapuši ilgākā laika periodā. Senākais darbs datēts ar 1990. gadu. Istabas sienu pārklājums izskatās kā skaistas porcelāna tapetes tomēr tam ir daudz dziļāks saturs jo katrs šķīvis atklājās kā vizuāla liecība līdzīgi fotogrāfijai personas albūmā tajos fiksēti svarīgākie mākslinieka dzīves krustpunkti. Kaut arī Raude izstādei „Porcelāna istaba,, zināmā mērā piemīt retrospektīvs raksturs, kā revīzija, kā atskats uz paveikto, tā pauž ideju par cilvēka dzīves vienlaicīgi neaptveramo dabu liekot skatītājam intīmi pietuvoties katram apgleznotajam porcelāna šķīvim, katrai atsevišķai emocionālajai atklāsmei.

Telpas centrā grupējas daži krēsli un galds ar tradicionālo trauku grupu radot intīmu mājīguma sajūtu un vēlēšanos uzkavēties šeit ilgāk. Arī Raude „Porcelāna istabas,, lielākā virsvērtība ir porcelāna apgleznojuma augstā mākslinieciskā kvalitāte, ko garantē apstākļi, ka katrs instalācijas veidošanā izmantotais objekts ir reāls un autonomas mākslas darbs.

De Valla darbs „Porcelāna istaba,, ir viens no daudziem mākslinieka darbiem, kurā tiek apspēlētas trauku un telpas attiecības, kuru pamatā vispirms ir koncepcija un tad seko kvalitatīvu instalācijas priekšmetu izgatavošana vajadzīgajā daudzumā no augstvērtīga materiāla izmantojot atbilstošas keramikas tehnoloģijas.

Maruta Raude izmanto instalācijas konceptu lai izstādītu savu mākslas darbu retrospekciju un rada instalācijas tipa mākslas darbu „Porcelāna istaba,,. Kaut arī abas „Porcelāna istabas,, radītas atšķirīgi, tomēr iegūtais rezultāts ir instalācijas rakstura mākslas darbs ar ļoti augstu pievienoto vērtību – keramikas mākslu.

^{10*} *Edmund de Waal Masters: Porcelain – major works by leading ceramists* // curated by Richard Burkett, Lark Books 2008, P 200-207.

Mākslinieka privātā telpa kā vieta komunikācijai starp mākslu, telpu un personu.

Mākslinieka radošā dzīve ir nepārtraukts process. Gan darbnīca gan privātā dzīves telpa atrodas nepārtrauktā mijiedarbībā ar jau esošajiem un vēl topošajiem mākslas darbiem. Izstāžu laikā mākslas darbi pārceļas no privātās uz publisko telpu uz nenoteiktu laiku. Pēc izstādes lielākoties darbi atgriežas māksliniekā mājās un mākslinieks turpina dzīvot kopā ar savu mākslu katru dienu radot instalācijas un performances savā privātajā dzīves telpā. Zināms mākslas darbu uzkrājums ietekmē arī visu mākslinieka ģimenes dzīves stilu. Ja mākslinieka specialitāte ir porcelāns tad varam apgalvot, ka mākslinieks un viņa ģimenes locekļi dzīvo porcelāna istabās.

Porcelāna mākslinieka radi un draugi tiek iesaistīti instalācijas veidošanā piedaloties porcelāna un telpas mijiedarbības procesos kā nebeidzama ikdienas hepeninga dalībnieki.

Neatkarīgi no tā vai tā ir mākslinieka darbnīca vai Porcelāna apgleznošanas studija, tajā koncentrējas lielāks daudzums porcelāna mākslas darbu un norisinās pastāvīga sociāla mijiedarbība starp mākslu, telpu un personu.

1.6

Literatūras saraksts:

1. Oliver Watson „Ceramics from Islam Lands,, Thames&Hudson, 2004.
2. John Carswell „Blue and White – chinese porcelain around the world, The British Museum Press 2007.
3. Robin Hildyard „European Ceramics,, V&A Publishing 2009.
4. Džūdita Millere „Antīkās lietas,, rokasgrāmata, Zvaigzne ABC 2000.
5. „Masters: Porcelain – major works by leading ceramists,, curated by Richard Burkett, Lark Books 2008.
6. Z. Konstants, T. Poluikēviča „Rīgas porcelāns un fajanss,, Rīga, Zinātne 1984.
7. Paul Scott „Painted Clay – graphic arts and the ceramic surface, A&Black 2001.
8. Indra Liepa „Eiropas porcelāns,, no „Rundāle – pils muzejs,, J.L.V. 2001.
9. Rundāles Pils muzeja jaunieguvumu izstādes katalogs 1986 – 1990, Rundāles Pils muzejs 1991.
10. Imants Lancmanis „Rundāles pils,, Rīga, Zinātne 1994.
11. Victorijas and Alberta museum ceramic exposition.
12. Emmanuel Cooper „Contemporary Ceramics,, Thames&Hudson 2009
13. Sūzena M. Pīrsa, Par kolekcionēšanu, pētījums par kolekcionēšanas tradīcijām Eiropā, Muzeoloģijas bibliotēka, Muzeju Valsts pārvalde, 2009, Routledge 1995.

1.7

Kopsavilkums.

1. Vēsturiskās porcelāna istabas ir Pils muzeju kompleksa organiskas sastāvdaļas. Tās kalpo kā vēsturiskā laikmeta kultūras izziņas un ilustratīvais materiāls un kā piemērs porcelāna kolekciju komplektēšanai un eksponēšanai noteiktos vēsturiskos interjeros.
2. Mūsdienu mākslinieku radošās darbības rezultātā vēsturiskā tradīcija izstādīt porcelāna kolekcijas speciāli iekārtotās istabās realizējas kā jauna tēma laikmetīgajā mākslā.
3. Porcelāna istaba kā tēma Laikmetīgās mākslas ietvaros ir orientēta uz mākslas un indivīda savstarpējo komunikāciju. Šī savstarpējā komunikācija eksistē ārpus oficiālajām muzeju un izstāžu zālēm plašākai sabiedrībai nezināmās un nepieejamās telpās. Tās ir privātas porcelāna istabas - mākslinieku darbnīcas, porcelāna

apgleznošanas studijas, kurās notiek nepārtraukta porcelāna mākslas un indivīda savstarpēja mijiedarbība.